Mindaugas Pilkauskas,
Džiugas Brazaitis, Agnė Žilinskaitė,
Tauras Poška

Daugirdų akmens amžiaus gyvenvietė II

2021 m. balandį–gegužę vykdyti detalieji tyrimai Daugirdų akmens amžiaus gyvenvietėje II LLDJ statybos vietoje (Alytaus r., Krokialaukio sen.). Akmens amžiaus gyvenvietė yra lėkštoje limnoglacialinės kilmės kalvoje, iš R, Š ir V pusės supamoje uždurpėjusios žemumos, kurioje seniau telkšojo seklus ežeras. Iš P kalva nežymiu pažemėjimu jungiasi su limnoglacialinėmis lygumomis.

Daugirdų akmens amžiaus gyvenvietė II aptikta 2015 m. vykdant paviršiaus žvalgymus tuomet dar planuojamo dujotiekio trasos vietoje. Apie 100 m atkarpoje R pusiasalio šlaite surasti 59 titnaginiai radiniai datuoti finaliniu paleolitu – vėlyvuoju mezolitu. Kitoje pusiasalio pusėje, V šlaito apačioje, 17 m atkarpoje surasti 4 titnaginiai radiniai datuoti tuo pačiu laikotarpiu (*ATL 2015 metais*, 2016, p. 462). Žvalgant dujotiekio trasą, akmens amžiaus stovyklaviečių pėdsakų rasta Cibiliekų ir Kalesnikų kaimų laukuose, limnoglacialinės kilmės kalvyno duburiuose buvusių vanndens telkinių pakrantėse (1 pav.). 2021 m. pradžioje, kai tiesiant dujotiekį buvo nukastas viršutinis dirvožemio sluoksnis, Daugirdų 2-ojoje gyvenvietėje pastebėta įgilintų objektų su titnago radiniais, todėl nuspręsta radimvietės teritoriją ištirti nuodugniai. Detaliųjų tyrimų perkasos matuotos R kalvos šlaite, 8 m pločio ir 60 m ilgio atkarpoje, kuri leidosi nuo H_{abs} 74,95 m iki H_{abs} 71,58 m. Tirtas vientisas ir taisyklingas 480 m^2 dydžio plotas, padalintas į 15 perkasų.

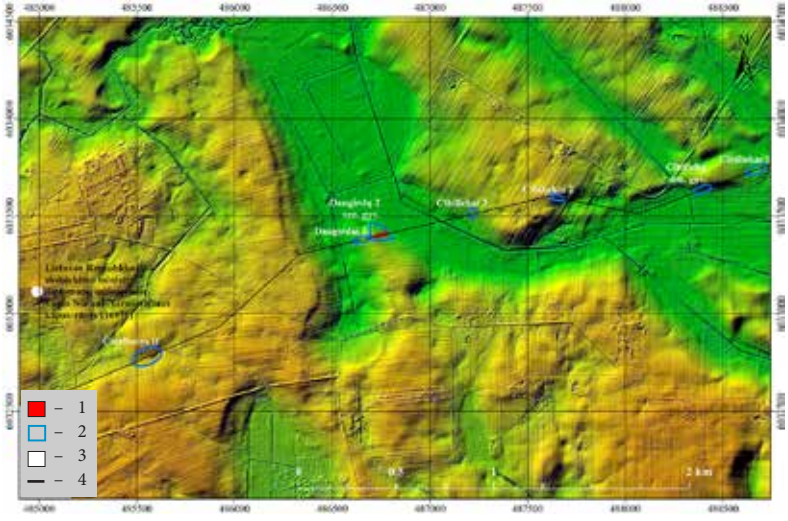

1 pav. Tyrimų aplinkos reljefo modelis pagal LiDAR duomenis: 1 – detaliųjų tyrimų plotas; 2 – 2021 m. LLDJ žvalgymų metu apylinkėse aptiktos archeologinės vietovės; 3 – kultūros paveldo teritorijos; 4 – LLDJ dujotiekio ašis. M. Pilkausko brėž.

Fig. 1. A LiDAR 3D model of the investigated area: 1 – the excavated plot; 2 – the archaeological sites discovered in the area surveyed by the GIPL in 2021; 3 – cultural heritage sites; 4 – the GIPL gas line route.

2 pav. Objekto 6 pjūvio fragmentas ties giliausia vieta. M. Pilkausko nuotr.

Fig. 2. Part of the cross-section of Object 6 at its deepest part.

3 pav. Mikrolitiniai titnago radiniai. 1 – lancetas; 2, 3 – ašmenėliai; 4 – mikrorėžtukas. Dž. Brazaičio nuotr.

Microlith flint finds. 1 – a lancet; 2, 3 – inserts; 4 – a microburin.

Detaliųjų tyrimų metu Daugirdų akmens amžiaus gyvenvietėje II radinių buvo aptinkama armenyje, įžemio paviršiuje ir objektų užpilduose. Tyrimų metu rausvo priemolio įžemyje fiksuota 12 įgilintų objektų. Objektai 4, 7 ir 11 buvo pailgi, nelygiais duobėtais dugnais, su smėlingais lęšiais užpilde. Šie objektai, sprendžiant pagal jų formą ir struktūrą, yra vandens erozijos suformuotos išplovos, t. y. natūralios kilmės. Objekte 7 rasto ir datuoto angliuko data – 3637–3386 m. pr. Kr. (4767±29) (FTMC–VR41-7) rodo, kad erozinės griovos susidarė gana seniai. Objektų užpilduose rasta tik mezolitinių titnagų, jokių vėlesnių radinių nepasitaikė.

Kiti objektai buvo taisyklingesnių formų, su tokiais pačiais mezolitiniais titnaginiais radiniais, tačiau jų patikimai susieti su mezolito gyvenviete negalima. Pavyzdžiui, objektas 6 savo forma ir iki 10 cm gyliu priminė laužavietę, kurios užpildą sudarė labai tamsiai pilkas priemolis (2 pav.), kuriame rasta titnago nuoskalų ir 2 skeltės. Užpilde buvusio angliuko C^{14} data 1045–845 m. pr. Kr. (2802±28) (FTMC–VR41-8) parodė gerokai vėlesnį ir visiškai radinių neatspindėtą vėlyvojo bronzos amžiaus laikotarpį. Paleobotaniniame šio objekto mėginyje rastas degusio javo grūdo fragmentas ir javų laukams būdingų piktžolių liekanų (tyrimus atliko Dalia Kisielienė). Šis objektas interpretuotas kaip paviršiaus įdubime išlikęs seno dirvožemio sluoksnis.

V tirto ploto gale, aukščiausioje kalvos dalyje radinių ir objektų nebuvo, gal ten buvęs kultūrinis sluoksnis visiškai perartas ir nukastas. R perkasos gale radinių taip pat smarkiai sumažėjo. Žemutinėse perkasose 14 ir 15, priartėjančiose prie pusiasalio krašto ir uždurpėjusios žemumos, dauguma rastų titnagų buvo su geltonos ir oranžinės spalvos patina. Tokia patina būdinga titnagams, rastiems vandens telkiniuose, kur jie iš aplinkos absorbuoja geležies oksidus. Tai rodo, kad galinės perkasos apėmė buvusio ežero priekrantę, kuri vėliau uždurpėjo. Tai patvirtina ir šių perkasų stratigrafiniuose pjūviuose fiksuoti smėlingos durpės ir pilko stambaus nežymiai dumblingo smėlio sluoksniai.

Gyvenvietėje rasti 599 titnaginiai radiniai, taip pat keletas smulkių kalcinuotų kauliukų. Radinių, nusakančių gyvenvietės chronologiją, rasta nedaug. Finaliniam paleolitui būdinga dvigalio skaldymo technika galėjo būti nuskel-

tos vos dvi skeltės. Didžioji dalis skelčių nuskeltos tiesioginiu mušimu nuo vienagalių skaldytinių – technika, būdinga mezolito pirmajai pusei. Rasta 10 siaurų, taisyklingų, dažniausiai fragmentiškai išlikusių skelčių, pagamintų naudojant nuspaudimo techniką, plačiausiai naudotą vėlyvajame mezolite. Šiam laikotarpiui skirtini ir keli mikrolitiniai dirbiniai – mikrorėžtukas, lancetas, ašmenėliai (4) (3 pav.). Didžioji dalis gremžtukų (5) buvo galiniai, statmenai retušuotais ašmenimis. Rastas vienas pusiau šoninis ir vienas beveik apvalus su iš 3 pusių retušuotais ašmenimis gremžtukas. Surasti 3 rėžtukai, iš kurių 2 buvo kampiniai ir 1 vidurinis. Taip pat perkasose rastas ovalinis kirvelis, pagamintas iš nuoskalos, ir ovalinio kirvelio pentis. Gyvenvietėje santykinai dominavo mezolito pirmosios pusės radiniai. Reikia pažymėti, kad titnago radinių kolekcija surinkta daugiausia iš apatinių kultūrinio sluoksnio horizontų, armenyje buvę radiniai į ją beveik nepateko, o tai galėjo iškreipti gyvenvietės skirtingos chronologijos radinių santykį.

Daugirdų mezolitinės gyvenvietės II tyrinėjimai reikšmingai papildė žinias apie akmens amžių kol kas dar menkai tyrinėtame Užnemunės limnoglacialinių kalvų ruože.

Daugirdai Stone Age Settlement II

In 2021, Mesolithic Daugirdai Stone Age Settlement II, which sits on a former lake shore, (Fig. 1) (Alytus District, S Lithuania) was investigated. The surface soil layer was removed during the field survey, revealing reddish clay loam sterile soil with dark sandy or clay loam sunken objects containing flint finds. The 15 trenches (480 m^2) excavated along the GIPL route yielded 599 flint finds from the surviving plough layer fragments, the surface of the sterile soil, and the sunken objects. A total of 12 sunken objects were identified, but some of the structures (4, 7, 11) were interpreted as natural formations.

Samples from two objects were AMS ^{14}C dated. Object 6 (Fig. 2), which yielded flint flakes and blades, was interpreted as a hearth and dated to 1045–845 BCE (2802±28) (FTMC–VR41-8) (Fig. 3), object 7, which was treated as an erosional gully, to 3637–3386 BCE (4767±29) (FTMC–VR41-7). While the majority of the finds date to the Mesolithic, those flint finds with signs of double platform and microburin techniques were dated to the Late Upper Palaeolithic – Late Mesolithic (Fig. 2).

Mindaugas Pilkauskas

Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietė

2021 m. rugsėjo–spalio mėnesiais vykdyti žvalgomieji tyrimai Verbiškių akmens amžiaus gyvenvietės teritorijoje (Vilniaus r., Riešės sen.). Žalesos gatvėje esančiame sklype (unikalus numeris 4400–0924–1301) ištirti 22 šurfai, iš viso 24 m^2 plotas, bei išgręžta 10 gręžinių rankiniu kalamuoju grąžtu. 21 šurfas buvo 1x1 m dydžio, 1 šurfas buvo 3x1 m dydžio, juo patikrinta buvusio ežero kranto stratigrafija.

Sklypas yra buvusio ežero (dabar užburpėjusios žemumos) P pakraštyje (1 pav.). Sklypo P riba sutampa su žvyru dengtu keliu (Žalesos gatve), Š riba – su melioraciniu grioviu. V sklypo riba sutampa su nežymiu iki 1 m gylio, 5 m pločio grioviu. Sklypo Š dalis patenka į buvusio ežero vietą. Į V ir R puses nuo sklypo tęsiasi tas pats lėkštas nežymiai į P kylantis šlaitas. Šiuo metu tyrinėto sklypo vieta yra ariama, išskyrus patį V pakraštį ties nežymiu grioviu ir Š sklypo galą, kur yra durpingas gruntas ir melioracinio griovio pakraštys, apaugęs krūmais ir nedideliais medžiais. Reljefas Š dalyje yra daugiau